

JIPPU

**KUN PERHONEN
LAKKAA HENGITTÄMÄSTÄ**

Kai Kortelainen & Jippu — wsoy

KAI KORTELAINEIN

JIPPU

- Kun perhonen lakkaa hengittämästä

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

COPYRIGHT © TEKIJÄT JA WSOY 2022
KUVAT OVAT KOTIALBUMIKUVIA ELLEI TOISIN KERROTA
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
ISBN 978-951-0-46705-3
PAINETTU EU:SSA

Omistan tämän kirjan perheelleni.

– KAI KORTELAINE

Sisällys

Esipuhe 9

Prologi 14

Demoni komerossa 17

Siilinpesä 55

Paparazzi 81

Osasto P5 103

Kameleontti 129

Todellisia salaisuuksia, joita yksinäiset

 huutaa unissaan 151

Pimeyden ytimeen 213

Pakomatka Baltiaan 235

Lahjaksi syntynyt rakkaus 253

Baden badenia, perkele! 277

Epilogi: Parantuminen elämäntapana 301

Esipuhe

Luonne on kohtalo.

– PLUTARKHOS

KENENKÄÄN ELÄMÄNTARINAA ei voi kertoa täydellisesti. Erityisen vaikeaa se on sellaisen henkilön kohdalla, jonka elämään on ennen neljäkymmenen ikävuoden täyttymistä mahtunut enemmän käännteitä ja draamaa kuin useimpien meidän muiden päiviimme kaiketi mahtuisi, vaikka jatkaisimme eloamme täällä neljäsataa vuotta.

Tammikuussa 2015 lähetin Jipulle sähköpostin, jossa ehdotin yhteistä projektia, elämäkerran työstämistä. Hankkeeseen minua innosti kaksi seikkaa. Olin seurannut tämän lahjakkaan taiteilijan uraa sen varhaisesta alusta saakka ja vaikuttanut hänen runomaisista lauluteksteistään sekä ihon alle työntyvistä tulkinnoistaan niin levyillä kuin etenkin konserteissa. Kenties vielä enemmän minua oli kiehtonut artistin ristiriitaisuus – yhdessä ja samassa persoonassa tuntui elävän yhtä aikaa hauras runotyttö ja rääväsuinen *bitch*. Kontroversiaalit ihmiset ovat aina kiinnostaneet ja inspiroineet minua. Halusin saada vastauksen pitkään mieltäni askarruttaneeseen kysymykseen: Mistä sisäiset ristiriidat, jotka saavat tämän taiteilijan kohdalla hämmentäviä ulkoisia ilmenemismuotoja – seksuaalinen impulsiivisuus, ronski kielenkäyttö, nopeat

mielenmuutokset, riippuvuuksien kanssa kamppailu –, juontavat syvimmältään juurensa. Ja kuinka moninaisten risti-riitaisuuksien keskeltä pulppuaa niin ainutlaatuinen luovuus ja uniikki taide?

Pari viikkoa myöhemmin sain sähköpostiini vastauksen. Siinä kiiteltiin kohteliaasti yhteydenotosta ja sen jälkeen todettiin lyhyesti, »ettei ole kirjan aika». Syksyllä 2021 olen onnellinen, että seitsemisen vuotta aiemmin sain pyyntööni kieltävän vastauksen – nyt ymmärrän, kuinka erilaiseksi tuohon ajanjaksoon ajoitettu kirjaprojekti olisi muodostunut ja kuinka torsoksi sen lopputulemana syntynyt elämäntarina olisi jäänyt.

Muutama vuosi sitten »kohtalo» puuttui peliin ja tutustutti minut tämän kirjan päähenkilöön työtehtävien parissa. Tuotin neljän vuoden ajan *Jippu ja ihmisen ääni* -radio-ohjelmasarjaa Radio Dei -kanavalle. Syntyi keskusteluohjelma, jossa zoomattiin suoraan ja kiertelemättä elämän kipukohtiin: uskottomuuteen, yksinhuoltajuuteen, riippuvuuksiin, syömishäiriöihin, lapsen kuolemaan... Jaksoissa ei tyydytty päivittelemän elämän kovuutta ja epäoikeudenmukaisuutta. Synkän risukasan takaa löytyi hämmästyttävän usein toivon näköaloja. Aiheita ei koskaan lähestyty korkealentoisesti teoriatasolta vaan aina läheltä ihmistä, heidän tarinoitaan kuulemalla.

Ääniaalloilla ohjelman tekijä laittoi itsestään peliin ällistytävän paljon, usein vaistonvaraisesti ja intuitiivisesti hetkeen heittäytyen. Käsikirjoitukset saivat unohtua. Sen sijaan, että ohjelman juontaja olisi asettunut lähetyksissä perinteiseen toimittajan tai tärkeilevän radiopersonan rooliin, hän haastoi vieraitaan keskusteluun, jossa vetäjä uskaltautui itse jakamaan kuulijoille häkellyttäviä asioita omasta henkilökohtaisesta elämästään. Eikä siinä kaikki, hän sai avoimuudellaan ja rohkeudellaan studiovieraansa kerta toisensa jälkeen avautumaan

ja olemaan läsnä tavalla, jota lähetykseen saapunut vieras ei olisi ikipäivänä osannut etukäteen kuvitella, saatikka suunnitella. Punavuoren varpuseksi tituleerattu laulaja Tia Cohen rohkaistui kertomaan ensimmäistä kertaa päihderiippuvuudesta ja räppäri Mercedes kuolemanpelostaan, entinen pääministerimme Matti Vanhanen onnettomasta Raamatun tuntemuksestaan ja liikemies Hjallis Harkimo yltiöläheisestä äitisuhteestaan. En ole toimittajan työssäni koskaan nähnyt vastaavaa.

Vielä enemmän sain vaikuttua studion ulkopuolella mikrofonien ulottumattomissa. Radiosarjan tekijän *oma elämäntarina* alkoi kuulostaa niin uskomattomalta ja puhuttelevalta, että ajatus sen jakamisesta myös muille heräsi uudelleen henkiin. Tällä kertaa sen kirjaamista ehdotti tämän kirjan päähenkilö: »Nyt on *sen* kirjan aika.»

Moni tuntee Jipun eli Meri-Tuuli Elorinteen laulajana ja laulutekijänä. Tämä kirja ei kuitenkaan ole ensisijaisesti kuvaus pop-artistista. Kattavaa musiikkiuran dokumentointia odottava lukija joutuu sivujen äärellä pettymään. Sen sijaan uskon edessä hämöttävien aukeamien avaavan uusia näköaloja taiteilijuuteen, luovuuteen ja ihmismielen ymmärtämiseen – sekä horisontissa siintävään kysymykseen: Voiko ihminen rakentua elämänsä aikana uudeksi luomukseksi, vai määrääkö luonteemme, ympäristömme ja historiamme suunnan tulevaisuudelle luonnonlakien kaltaisella vääjäämättömyydellä?

Erno Paasilinna kiteytti taiteilijamyytin lausahdukseksi: »On elettävä sellainen elämä, josta syntyy kirjailija.» Tämä romanttinen taiteilijamyytti elää populaarimusiikissa vahvana, vahvempana kuin perinteisillä taiteen aloilla. Kuitenkin tämä taiteilijan elämä oli alun perin varattu miehille. Mitä tapahtuu, kun »taiteilijaelämää» elääkin nainen? Mitä tämä tarkoittaa naisen arvostukselle, maineelle tai turvallisuudelle?

On muistettava, että kyse ei ole vain taitelijamyytistä tai performanssista, vaan yksilön omasta elämästä luovuuden ja mielen sisäisten demonien ristiaallokossa sekä ympäristön odotusten, vaatimusten ja stereotyyppien puristuksissa.

Tämän teoksen kirjoittaminen on tarjonnut minulle ainutlaatuisen matkan toisen ihmisen persoonaan ja sielun syövereihin. Olen kirjoittanut miehenä naisen elämästä. Alun alkaen moni arvostamani ihminen piti tällaista asetelmaa uhkarohkeana – siitäkin huolimatta, että minulla on ollut etuoikeus matkata toisen henkilön maailmaan aikaa säästelemättä; kymmenien ja taas kymmeninen haastattelutuntien ja kohtaamisten, lukemattomien päiväkirjamerkintöjen ja runsaiden henkilökohtaisten kirjeiden ja moninaisten asiakirjojen avulla. Kirjan päähenkilön lisäksi kiitän niitä lukuisia kirjan tapahtumiin nivoutuvia henkilöitä, joita olen saanut kohdata sekä haastatella, ja jotka ovat uhranneet aikaansa tälle hankkeelle.

Vaikka vanhat sukupuolistereotyyppiset raja-aidat ovat monilta osin madaltuneet, kokonaan ne eivät silti ole kaatuneet, siitä tulevat sivut antavat esimerkin. Rohkenen väittää, että jos tämän kirjan päähenkilö olisi mies, olisivat yhteiskunta, media ja monet ympäröivät ihmiset suhtautuneet häneen monessa käännteessä toisella tavalla. Kulttuurimme ei ole »taiteilijanoille» tasa-arvoinen.

Yhteiskunnassa on edelleen rikkomistaan odottavia tabuja – kuten mielenterveyteen ja riippuvuuksien hoitoon liittyvät kysymykset – joista on syytä herättää nykyistä avoimempaa, iholle tulevaa keskustelua. Toivon käsillä olevan teoksen tarjoavan yhden ajatuksia herättävän puheenvuoron aiheen käsittelyyn.

Haluan kiittää Jippua avoimuudesta ja rohkeudesta, jota tämän kirjan kirjoittaminen on häneltä vaatinut. Lukujen väliin on liitetty autenttisia otteita hänen päiväkirjoistaan

sekä päähenkilön kirjoittamia runonomaisia tekstejä. Vaikka kirjassa liikutaan osin ihmiselämän intiimeillä ja ihmissielun herkimmillä alueilla, tätä kirjaa ei ole kirjoitettu tirkistelyä tihkuvaksi paljastuskirjaksi.

Riveiltä avautuu Jipun henkilökohtainen selviytymistarina, jota ei voi kertoa todenmukaisesti käsittelemättä myös rankkoja asioita. Kirjan päähenkilö ei syytä ketään mistään eikä halua tällä kirjalla kenellekään mitään pahaa. Tästä syystä ja yksityisyyden suojaamiseksi eräiden henkilöiden nimet on kirjassa muutettu. Jippu toivoo lukijoiden kunnioittavan tätä ratkaisua.

Tämän kirjan tarkoituksena on kuvata yksi ihmiselämä juuri sellaisena kuin se kaikessa karuudessaan, eriskummallisuudessaan ja arvokkuudessaan on. Kaikki ei elämässä aina – jos koskaan – ole sitä, miltä päällepäin näyttää. Kutsun lukijan mukaan yllättävälle löytöretkelle hauraan ihmismielen maailmaan.

Kiitän WSOY:n kirjallisuussäätiötä, Journalistisen kulttuurin edistämissäätiötä ja Suomen tietokirjailijat ry:tä, jotka ovat mahdollistaneet tämän kirjan kirjoittamisen.

Kemiönsaarella pyhäinpäivänä 6. marraskuuta 2021

Kai Kortelainen

Prologi

PHUKET, THAIMAA, TAMMIKUU 2013

TIEDÄN OLEVANI synnin ja saatanuuden ytimessä, kun makaan häämatkallani viiden tähden loistosviitin lattialla ja mietin tuoreen aviomieheni murhaamista. Retkottaessani mustelmilla hien ja kyyneelten tummentamalla kokolattiamatolla ymmärrän Patong Beachin prostituoituja, joista jotkut ajautuvat epätoivossaan äärimmäisiin tekoihin. He eivät näe vaihtoehtoja eivätkä pakotietä. En kauhistele enkä ihmettele naisia, jotka ovat päätyneet tappamaan väkivaltaisen ja heitä alistavan miehensä.

Kun nainen viedään äärimmilleen, aggressiivinen raivo voi saada uskomattomat mittasuhteet. Sviitin lattialla olen valmis tappamaan. Huoneen sängyn vallannut mies – aviomieheni – nukkuu. Tarkastelen leipäveistä. Terä vaikuttaa paksulta ja napakalta, melkein yhtä vahvalta kuin lihaveitsessä. Voisiko sen iskeä ihmisen sisään terän taittumatta? Puisesta kahvasta ainakin saisi jämäkän otteen. Entä ensimmäisen iskun jälkeen? Riittäisivätkö voimani ja lihakseni? Kestänpö tuomion ja vankilan? En halua kuritushuoneeseen. Mutta minähän olen jo siellä. Jos tapan, mikä lopulta muuttuisi?

Olen jo viikkoja kantanut yksinäni jokaisen mustelman ja ruhjeen. Enää en siihen kykene. Sydän vereslihalla olen rukoillut miestäni ja Jeesusta: »Anna kivun loppua – anna

lyöntien loppua.» Enää en rukoile heistä kumpaakaan. En levottomassa unessa sängyssä makaavaa alistajaani enkä minut hylännyttä Nasaretilaista.

»Jeesus, tässä maailmassa sinä et ole. Elän todellisuudessa, jossa ei ole Jumalaa eikä rakkautta», kuulen huulteni sanovan. Minun on valittava Saatana, koska jonkun minua on tässä sairaassa maailmassani autettava.

»Saatana, anna minulle voimasi!» huudan.

»Anna minulle ne voimat, joilla tässä maailmassa pelataan: tappajan voimat, murhaajan voimat, huoran voimat.»

Pimeydelle huutamani rukouksen jälkeen aistin ylimaallisen voiman laskeutuvan päälleni. Tunnen, kuinka pahuus alkaa täyttää minua. Kipuni katoavat. Päälleni asettuu nälkäisen pedon raateleva voima, jossa on kummallinen sekoitus yötä ja verta.

Teen tietoisien ratkaisun hylätessäni rakkauden ja hyvyyden. Sen sinetiksi aion ottaa tatuoinnin. Ihooni neuloin piirretty musta kivi peittäisi sydämeni sen hautaamisen merkkinä. Tästä hetkestä alkaen sydämeni olisi kuollut. Rakkaus ja hyvyys olisivat kuolleet. Missä synty on aidosti tullut suureksi, siellä ei ensimmäisenä nouse ajatuksiin armon ylenpalttisuus. Siellä vaanii Saatanan läheisyys. Peto on kuin susilauma, joka ajaa sielua palamaan helvetissä.

Oma sieluni siellä varmaan osittain palaakin.

Kun perhonen lakkaa hengittämästä

*Siipiesi hauraaseen reunaan tekee suudelmani hellän viillon.
Viiltoa pitkin siipiesi suoniin tarttuu rakkauteni kaikki voima.
Istut selkä tuulta vasten, lasken selkärankasi luut, sormillani
kuljen ihosi jokaisen polun. Kaulasi kaartaa pitkin laskeutuu
kaipuun vaimea verho.*

*Istumme vierekkäin kuin valvoisimme kuuta,
sen ensimmäistä loistoa, odottaisimme lupaa elää,
koskettaa särkyviä kohtia. Yö tuskin voi hengittää,
sen pitsinen liina peittää kasvomme. Istun vierelläsi,
nimesi on tuntemattomana huulillani, kauneutesi kietoutuu
seinien varjoihin ja puhdistaa vääryyteen juurtuneet teot.*

*Varoen vain hetken näen kasvosi, sypressinoksien lävitse
loistavat silmäsi. Istun vierelläsi, kun maailma pysähtyy.
Kun perhonen lakkaa hengittämästä.*

Demoni komerossa

MINUSTA PITI TULLA pelastaja. Äitini uskoi vakaasti, että isäni lakkaisi pettämästä, kun perheeseen syntyy vauva. Sain syntymälahjaksi syyskuussa 1985 iltatähteyden, täytymättömien toiveiden tynnyrin ja vaikeiden ihmissuhteiden paskaämpärin. Minut oli tehty pelastamaan vanhempieni avioliitto.

Äitini Mervi tarkoitti varmasti hyvää. Hän kertoi kaikille rukoilevansa, että lapsi varjeltuisi elämässään kaikelta pahalta. Suurista toiveistaan huolimatta äitini oli säikähtänyt tapaani tulla maailmaan. Synnyin yöllä. Hänen mielestään synnytyshuoneen loisteputkien valossa tuikkivissa silmissäni oli katse, joka tutki maailmaa heti sinne päädyttyään ahnaasti ja uteliaasti. »Miten vastasyntynyt voi olla hereillä koko ajan?» oli äiti miettinyt. »Eikö vauvan pitäisi myös nukkua?»

Äiti oli katsellut vastasyntyneitä aiemminkin, mutta siitä oli jo vuosia. Siskoni Marjut oli käynyt kesällä rippikoulun ja veljeni Markus oli tullut täysi-ikäiseksi. Isäni Jorma ei syntymääni eikä ensimmäistä yöllistä katsettani nähnyt. Äiti oli saanut tukihenkilökseen synnytykseen Marjatan, joka oli siskoni silloisen poikaystävän, Eskon, äiti. Marjatta oli äitini sydänystävä. Hänestä tuli sylikummini.

»Tämä on niin voimakastahtoinen lapsi, ettei tätä tule pidättelemään mikään», oli Marjatta puuskahtanut kietaituaan minut ensimmäistä kertaa syliinsä Kätilööpiston sairaalan synnytysosastolla.

Lopulta isäkin kävi katsomassa minua. Hänen saapumisensa paikalle veti aina mukaan myös muuta porukkaa. Selainen isä oli. Hänellä oli oopperalaulajan suora ryhti, jolle loivat perustan upseerimaiseen seisoma-asentoon kurinalaisesti asettuvat stabiilit jalat. Pitkän miehen ääni oli matala, baritonin kantava ääni, jossa oli roppakaupalla dramaattisuutta ja häivähdys ylpeyttä. Matalimmat tavut tuntuivat tulevan kuin maan alta, mikä loi isän puheeseen salaperäisyyttä. Olihan isä komeakin. Ominaisuuksien kokteilista syntyi karismaa, joka veti ihmisiä puoleensa.

Nyt isän mukana tulivat Marjut ja Esko sekä veljeni Markus. Esko oli kännissä ja Markus krapulassa.

Vierailun ajaksi äitini nousi kohteliaasti vuodepaikastaan tuoliin istumaan. Osastohuoneen sänkypaikan valtasivat Jorma ja Marjut.

»Missäs se vastasyntynyt kummityttö on?» kuului bassoääni huoneen ovelta. Myös oopperalaulaja Jaakko Ryhänen oli tullut onnittelemaan vanhempiani ja katsomaan minua. Vasta oopperakollegan teatraalinen saapuminen sai isän heräämään nokosiltaan. Isä oli nälkäinen. Hän söi hyvällä ruokahalulla äidin sairaalaruoan.

Minua tarkasteltiin jo sairaalassa silmin, jotka toivoivat pienokaisen tuovan läheisilleen paremman tulevaisuuden. Äitini ja minut synnytyssairaalasta kotiin hakenut isoveljeni Markus esitti kotiin päästyämme oman toiveensa kaljapullo kädessään: »Älä vaan koskaan tule tällaiseksi kuin oma veljesi.»

Isä matkusteli paljon. Savonlinnaan menimme joka kesä yhdessä, mutta isän reissatessa koelauluesiintymisiin Saksaan ja Pariisiin minä olin kotona, Vantaan Vaaralassa, ilman isää. Jorma Elorinteestä ei tullut koskaan kansainvälistä oopperatahteä, vaikka isä sen eteen sitkeästi töitä tekikin. Roolit löytyivät lopulta Kansallisoopperasta ja muualta Suomesta.

Kun isä imeytyi oopperamaailmaan, kahdeksantoista vuotta vanhemmasta veljestäni Markuksesta tuli minulle kaikki kaikessa. Nukuin veikan sängyssä. Se oli suosikkipaikkani. Veljellä oli tapana sulkea minut myyrän pesään. Hän veti peiton päälleni, päästi äänekkään pierun eikä suostunut päästämään minua pois haisevasta myyränluolasta.

Koska isällä ei ollut ajokorttia, äitini toimi hänen autokuskinaan kyyditen baritonia oopperaharjoituksiin ja konsertteihin. Markus huolehti minusta kolmevuotiaasta alkaen, kun äiti ja isä olivat paljon pois kotoa. Joskus minä puolestani huolehdin hänen krapulastaan. Toin aspiriinia ja vettä. Markus oli alkanut käyttää alkoholia lukiossa. Juomisestaan huolimatta veikka oli täynnä rakkautta minua kohtaan. Hän suojeli, välitti ja ymmärsi. Minäkin opin suojelemaan ja ymmärtämään häntä ja hänen kaljapullojaan. Veikan ollessa armeijassa häntä tuurasi usein tyttöystävä Anna-Maija. Silloin minun ei tarvinnut etsiä aspiriinia.

Markus huomasi, että tykkäsin kuunnella lauluja, ja hän alkoi laulaa minulle paljon. Jossain vaiheessa veikka hoksasi, että oma laulamiseni teki minut iloisemmaksi kuin veljen laulamisen kuuntelu.

Valmiit lastenlaulut eivät minua juuri kiinnostaneet. Halusin keksiä itse omia sävelmiäni ja riimitellä päässäni kaikenlaista. Otin mukaan tanssiaskeleita ja leikittelin rytmeillä. Veljeni oli välillä vaikea pysyä niissä mukana, mutta vanhempani innostuivat nauhoittelemaan aikaansaannoksiani c-kasetille. Sain kuulla olevani »luova lapsi».

Olimme äidin kanssa kaikki lapsuuteni kesät Savonlinnan oopperajuhlilla, jossa isä esiintyi. Tällä reissulla sain oman vip-passin, vaikka olin vasta kolmevuotias. Pakahduin ylpeydestä, kun rintaani kiinnitettiin kortti, jossa komeili kuva kolmesta korkeasta linnatornista – ja minusta! Äiti kertoi, mitä »vip» tarkoitti. Olin kai jo vähän kuuluisa, taisin ajatella.

Vaeltelimme äidin kanssa kalliosaaressa kohoavan keskiaikaisen linnan käytävillä. Olavinlinnassa tuoksui terva. Linnan muurit ja kellarit olivat täynnä kiehtovia sokkeloita ja syvennyksiä.

Tunnistin linna-aukiolta kantautuvan isäni äänen, kun hän lauloi harjoituksissa Kaitsijapapin roolia *Taikahuilussa*. Aiemmin rooli oli varattu Jorma Hynniselle, joka oli silloisen suomalaisen oopperaeliitin arvoasteikossa meritoitunut teoksen ykkössolistiksi. Isästäni tuli Kaitsijapappi sen jälkeen, kun Savonlinnan oopperajuhlat oli pestannut solistien kouluttajaksi amerikkalaisen Nathaniel Merrillin. Ennen Merrilliä isälle oli Mozartin oopperassa pelkkä kakkospapin rooli. »Miksei Elorinne laula Kaitsijapappia, roolihan sopii täydellisesti sekä hänen äänelleen että persoonalleen?» oli New Yorkin Metropolitan-oopperan näyttämöä kolme vuosikymmentä luotsannut amerikkalainen kysynyt Savonlinnan oopperaa johtaneelta Timo Mustakalliolta. »Perkele, sen kun laulat!» oli Mustakallio puuskahtanut isälleni Merrillin kommentin kuultuaan.

Väliajalla isä kiirehti kovalla tohinalla linnakallioille, jossa hän heitteli kaikilla mahdollisilla ja mahdottomilla tauoilla uistinta. Ylipapin puvun liepeet liehahtivat lennokkaasti isän kiskaistessa vieheensä Kyrönsalmen vuolaaseen virtaan. En tiedä, tunnettiinko isä Savonlinnassa lopulta suurempana kalamiehenä kuin laulajana.

Isälle oli siunaantunut merkittäviä rooleja erikoisella tavalla aiemminkin. Edellisenä vuonna hän oli saanut *Helsingin*

Sanomissa kriitikko Hannu-Ilari Lampilalta loisteliaat arvostelut laulaessaan Aidan isän, Etiopian sotaisan kuninkaan Amonasron roolin Giuseppe Verdin *Aida*-oopperassa. Kriitikon mielestä isän äänessä oli sankaribaritonin volyyymia ja voimaa, joka sopi laulajan miehekkäälle olemukselle. Isä oli saanut kutsun päärooliin, kun siihen alun perin kiinnitetty saksalainen baritoni Franz Grundheber sairastui mansikka-allergiaan.

Nyt heinäkuisena maanantaina vuonna 1989 minä söin mansikoita Olavinlinnassa ja kuuntelin kalasta palannutta Kaitsijapappia. Minua isä ei nyt kaitsisi, mutta äitini sitäkin enemmän. Tunsin, kuinka linnan sopukat ja syvennykset kutsuivat seikkailemaan, mutta äitini ei antanut siihen mahdollisuutta. Mansikat ja musiikki saivat hänen mielestään riittää. Olavinlinnan uimarannallakin äiti piti minua niin tiukasti kädestä kiinni, että sain tuskin uittaa varpaitani. Rantavesi tuntui lämpimältä. En halunnut suojelua. Halusin syvemmälle. Jonakin päivänä vielä riuhtaisisin itseni irti äidin otteesta ja kahlaisin syvään veteen. Nyt minusta tuntui, että seikkailuni oli päättynyt ennen kuin se oli ehtinyt alkaakaan. En haluaisi elää elämäni niin.

Rakastin vahvaa ääntä ja linnan ääniaalloille antamaa voimaa. Onneksi musiikki vei minut syviin vesiin. Olavinlinnan rannoilta minut kyyditettiin päivähoitoon Savonlinnassa asuville Kaarina-mummolle ja Niilo-papalle. Isällä oli harjoituksesta vapaapäivä ja hän oli lähtenyt katsomaan oopperajuhlien päänäytöksen kenraaliharjoitusta yhdessä äidin kanssa. Isovanhempani olivat saaneet vastuulleen iltatähden kaitsemisen päivän ajaksi.

Olin syönyt melkein kaiken mummon valmistaman ruoan, mutta olin päättänyt, että tomaatteja en söisi. En enää jaksanut. Osasin olla päätösteni kanssa voimakastahtoinen. Uhmakkuuden hetkilläni en lapsena epäröinyt heitellä sängystäni

tuttipulloja tai mitä tahansa käsiini saamiani esineitä seinille, jos tahtoni toteutuminen sitä vaati. Nyt olin tehnyt päätökseni jättää punaiset kasvihuonehedelmät lautaselleni. Se osoittautui virheeksi.

Kieltäydyttyäni syömästä lautastani tyhjäksi äkkipikaisuudesta tunnettu pappa ponkaksi ylös tuolistaan. Säikähdin. Havahduin siihen, ettei papan kanssa väitellä, olipa asiana sitten tomaatti tai Jumala. Papalle »asiat ovat nyt näin tai ei mitenkään». Sitä pappa aina hoki. Tällä kertaa papan käytös alkoi pelottaa minua. Tunsin pelkoa havaitessani, kuinka ilmapiiri ruokapöydässä alkoi ryöstäytyä kierroksille, jotka eivät olleet enää hallinnassani. En osannut aavistella, mitä seuraavaksi tapahtuisi, mutta aistin, että mitään hyvää se ei olisi.

En ymmärtänyt, mitä isoisäni sen jälkeen sanoi, mutta säpsähdin hänen kohonnutta ääntään ja kylmäksi muuttunutta äänensävyään. Huusin vielä yhden vastalauseen: »En halua syödä tomaatteja!» Seuraavassa hetkessä isoisä oli ehtinyt tarttua lujasti ranteeseeni.

Vaari retuutti minut ahtaaseen komeroon. Näin, kuinka hän avasi housunapin päällä olevan vyönsä soljen ja kiskaisi nahkavyönsä lanteiltaan. Edessäni seiso i isohahmoinen mies nahkavyö kädessään. Vaari tarttui päättäväisesti kiinni piiskaksi muuttuneeseen vyöremmiinsä ja kietaisi iskuhihnavansa oikean ranteensa ympärille. Miehen käsi kohottautui kohti komeron kattoa. Kuulin viuhuvan äänen, ja samassa tunsin vihlovan kirpaisun ihollani. Sattui. Silmissäni sumeni. Sen jälkeen sumenivat myös muistikuvani, mutta eivät täysin. En koskaan unohda pelottavaksi muuttunutta pappaa, ruoskamaista tempaisua ja kirvelevää lapsenihoani.

Kun isä ja äiti palasivat, mummo istui vaivaantuneena kanssani hiekkalaatikon reunalla. Kaarina-mummo oli kuljettanut minut pois vaarini ulottuvilta ja oli luonnollisesti ollut

hädissään aviomiehensä tavasta päättää ruokailuhetki lapsenlapsensa kanssa. Äiti arvasi heti, että jotakin oli tapahtunut. Isä reagoi vieläkin voimakkaammin. Hänen ryhtinsä lyyhistyi, väri katosi poskilta ja katse tummui täyteen ahdistusta. Toisin kuin yleensä mummolaan saapuessaan isä ei sanonut enää mitään vaan mykistyi harmaakasvoiseksi suolapatsaaksi. Hän tunsu papan, oman isänsä. Tapahtumaa ei myöhemmin muisteltu koskaan. Näin kuitenkin, kuinka se vaikutti isääni. Luultavasti hänen mieleensä palasi oman lapsuutensa kipuja, joita hänen isänsä oli pojalleen aiheuttanut.

Aloin pelätä miehiä – ja tuo pelko seuraisi minua aina aikuisikään saakka. Savonlinnassa vietetyn kesän jälkeen en halunnut mennä enää kavereilleni kylään, jos heidän isänsä olivat kotona.

Kolmevuotiaana en osannut kuvitella, kuinka komeron tapahtumat voisivat vaikuttaa sairaalla tavalla siihen, kenet valitsisin aikanaan puolisokseni.

Mummo kävi yhä toisinaan meillä Vaaralassa, esimerkiksi silloin kun vanhempani matkustivat Saksaan, ja mummo saapui hoitamaan minua. Isän tähtäimessä oli pesti Berliinin oopperan solistina, mikä vaati reissaamista koelauluihin.

Aina nähdessäni isoäitini lähestyvän rivitalomme piha- maata pelkäsin isoisän seuraavan mukana. Mutta vaari, sen paremmin kuin hänen nahkavyönsäkään, eivät enää koskaan tulleet meille. Emme myöskään enää käyneet Savonlinnanreissuillamme mummolassa. Kaarina-mummolle tilanne oli varmasti raskas, mutta lopulta hän sopeutui siihen, kuten kaikkeen muuhunkin elämässään. Hän oli kohdannut miehensä väkivaltaiset piirteet ja tämän alkoholismin jo parisuhteessaan.

Milloinkaan ei ole liian myöhäistä
muuttaa kohtaloaan.

Jippu – Kun perhonen lakkaa hengittämästä
on tarina nuoresta naisesta,
joka lensi pimeyden ytimeen,
ja pelastautui.

9 789510 467053